

ODNOS MALOLJETNIH DELINKVENATA PREMA PORODICI NAKON ZAVODSKOG TRETMANA¹⁾

Žižak Antonija

UDK: 376.56

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni rad

S a ž e t a k

Istraživanje »Odnos maloljetnih delinkvenata prema porodici nakon zavodskog tretmana« dio je istraživanja provedenog u okviru znanstvenog projekta Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu pod naslovom »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske.

Na uzorku od 628 ispitanika za koje je zavodski tretman mogao završiti u periodu od 1. 01. 1972. do 31. 12. 1975. godine te uz pretpostavku o značajnom efektu zavodskog tretmana na socijalizaciji maloljetnika u posttretmanskom periodu, povezanost između određenih karakteristika zavodskog tretmana i nekih indikatora efikasnosti resocijalizacije utvrđena je kanoničkom korelacijskom analizom. Navedenom metodom obrade podataka nije izdvojen niti jedan značajan kanonički faktor koji bi ukazivao na postojanje i smjer povezanosti promatranih faktora zavodskog tretmana maloljetnika i strukture njihova odnosa prema porodici nakon tretmana.

1. UVOD

Podrška, usmjeravanje i pomoć drugih ljudi i različitih društvenih grupa bitna su obilježja procesa socijalnog sazrijevanja, razvijanja i prihvaćanja vlastite ličnosti. Najidealnije je ukoliko se porodica javi ne samo kao prvi i osnovni nego i kao stalni učesnik u prepoznavanju i zadovoljavanju potreba svojih, naročito maloljetnih članova.

Dovodeći porodicu u vezu sa zavodskim tretmanom djece i omladine s poremećajima u ponašanju, prvo smo svjesni činjenice da upravo po-

rodica može biti jedan od indikatora za izbor takvog tretmana, nadalje smo samim tim nešto rekli o smjeru u koje se mogu kretati karakteristike takvih porodica, te vezano za karakteristike i njihove potrebe.

Upućivanje u zavodski tretman predstavlja potpuno izdvajanje maloljetnika iz porodice na određeno, često i najčešće duže vrijeme. Međutim, jasno je da to izdvajanje ne bi trebalo predstavljati (barem u najvećem broju slučajeva) prekid odnosa maloljetnik — porodica, nego dapače unapređenje tih odnosa. S obzirom da su ciljevi zavodskog tretmana

¹⁾ Ovo je istraživanje dio znanstvenog projekta Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu pod naslovom »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske«.

usmjereni na promjenu ponašanja i stavova maloljetnika u smislu veće socijaliziranosti, to je logično očekivati pozitivne promjene i na planu odnosa maloljetnika prema porodici, ne zanemarujući činjenicu da to nužno iziskuje ne samo rad s maloljetnikom nego i rad s roditeljima. Potrebno je napomenuti da su neka istraživanja kod nas potvrdila upravo obrnuto. Tako Kovačević, Signer i Momirović 1974 navode da su institucionalne odgojne mjere pogoršale odnos maloljetnika prema porodici, dok su iz vaninstitucionalne mjere, naročito pojačani nadzor, taj odnos mijenjale u pozitivnom pravcu. Prvi od navoda autori objašnjavaju dugim odsustvom ml. iz porodice te činjenicom da su upravo narušeni porodični odnosi često kriterij za izbor institucionalne odgojne mjere.

2. CILJ, UZORAK, METODA RADA

2.1. Cilj

Cilj ovog rada je da se ispita značenje pojedinih faktora zavodskog tretmana za uspješnu socijalizaciju maloljetnika u području porodičnog života nakon tretmana.

U vezi s tim pretpostavljamo da će pojedine komponente tretmana biti od utjecaja na kasnije, odnosno posttretmansko ponašanje maloljetnika u sferi odnosa prema porodici.

2.2. Uzorak ispitanika

628 odgajanika, koji su u periodu od 1. 01. 1972. do 31. 12. 1975. godi-

ne otpušteni iz odgojnih zavoda Be-dekovčina, Ivanec, Kaštel-Sučurac i Mali Lošinj, te odgojno-popravnih domova Glina i Slavonska Požega, sačinjavaju uzorak ispitanika ovog istraživanja. Postpenalni je period, prema tome, mogao biti između 3,5 i 7,5 godina.

2.3. Uzorak varijabli

S obzirom na cilj ovog istraživanja iz upitnika VT izdvojene su varijable koje definiraju tok i uvjete osnovnoškolskog i stručnog obrazovanja u toku tretmana, neke karakteristike odgojne grupe i odgojnog osoblja, suradnja s roditeljima i centrima za socijalni rad te angažiranost maloljetnika u aktivnostima slobodnog vremena. 24 varijable tretmana sačinjavaju I set varijabli.

Između 50 varijabli efikasnosti izdvojene su 4 varijable koje informiraju o poziciji maloljetnika u porodici u posttretmanskom periodu s obzirom na karakter odnosa u porodici, materijalnu i ostalu pomoć porodici te prihvaćenost maloljetnika od strane porodice (varijable II seta).

Sve su varijable uređene tako da niže numeričke vrijednosti imaju one kategorije koje označavaju nepoželjnu ili negativnu stranu pojave koja se varijablom definira.

Uzorak varijabli sačinjavaju:

VARIJABLE TRETMANA	ŠIFRA
1. Broj završenih razreda osnovne škole	KOLRAZ
2. Ponavljanje razreda osnovne škole	PONRAZ
3. Obuhvaćenost dopunskom nastavom	DOPNAS
4. Prostorni uvjeti interne osnovne škole	PROSTO
5. Nastavna oprema interne osnovne škole	OPREMA
6. Obuhvaćenost obrazovanjem II stupnja	OBRAZO
7. Mijenjanje zanimanja	MIJZAN
8. Prostorni uvjeti interne stručne škole	PROUVJ
9. Nastavna oprema interne stručne škole	NASTOP
10. Postignuta razina osposobljenosti	POSTIG
11. Osnovni kriterij za formiranje odgojne grupe	ODGGRU
12. Prosječan broj članova odgojne grupe	PROSBR
13. Broj mijenjanja odgojne grupe	MIJGRU
14. Mijenjanje odgajatelja	MIJODG
15. Broj odgajatelja	BROJOD
16. Stupanj obrazovanja odgajatelja	STRUOD
17. Struka za koju se osposobio ili osposobljava odgajatelj	STRUKU
18. Grupa odgojnih sredstava koja su se pokazala adekvatnijim	ODGSRE
19. Angažiranost maloljetnika u aktivnostima slobodnog vremena u ustanovi	V1 — 7
20. Angažiranost maloljetnika u aktivnostima slobodnog vremena izvan ustanove	V2 — 7
21. Učestalost posjeta roditelja-staratelja	POSROD
22. Oblik kontakata s roditeljima	OBKONT
23. Učestalost kontakata s centrom za soc. rad	UCKONT
24. Oblik kontakata s centrom za soc. rad	KONTCE

VARIJABLE EFIKASNOSTI

1. Odnos ispitanika prema članovima porodice	ODNOIS
2. Materijalna pomoć ispitanika porodici	POMOĆ
3. Briga porodici za ispitanika	BRIGA
4. Pomoć ispitanika u obavljanju poslova porodice	POMPOS

2.4. Metoda rada

Elektronska obrada podataka izvršena je na SRC — u prema programu za kanoničku korelacijsku analizu »COCAIN MINI VERZIJA«. Program je izveo ove operacije: sređivanje podataka, izračunavanje glavnih komponenti u prostoru varijabli I skupa, izračunavanje glavnih komponenti u prostoru varijabli II skupa, te izračunavanje kanoničke relacije prvog i drugog skupa varijabli.

3. MEDUSOBNE KORELACIJE VARIJABLI

Sve značajnije korelacije u prvom setu varijabli pozitivne su, odnosno kreću se prema onim kategorijama unutar varijabli koje označavaju pozitivnije ili poželjnije stanje pojave koju određuju.

Najviše relacije uočavaju se između varijabli koje definiraju prostorne uvjete interne škole i kvalitet nastavne opreme te škole; zatim varijabli o učestalosti ponavljanja razreda osnovne škole i obuhvaćenost ispitanika dopunskom nastavom, te varijabli koje informiraju o obuhvaćenosti dopunskom nastavom i prostornim uvjetima interne osnovne škole. Visoki koeficijenti korelacije nađeni su i između varijabli o mijenjajnju zanima-

nja u toku stručnog osposobljavanja i postignute razine osposobljenosti za određeno zanimanje, nadalje između broja razreda osnovne škole završenih u toku tretmana i obuhvaćenosti dopunskom nastavom, te između varijabli koje definiraju obuhvaćenost maloljetnika obrazovanjem na razini II stupnja i prostorne uvjete interne stručne škole.

Možemo, dakle, konstatirati da su najviše povezanosti nađene među varijablama koje se odnose na tok i uvjete osnovnoškolskog i stručnog obrazovanja u toku zavodskog tretmana.

Nešto niže, ali još uvijek značajne povezanosti utvrđene su između varijabli o mijenjanju odgajatelja i broja odgajatelja koji su radili s maloljetnikom; osim toga i s varijablama o stupnju obrazovanja odgajatelja i struke za koju se odgajatelj osposobljavao, a također i između varijabli o prosječnom broju maloljetnika u odgojnoj grupi i učestalosti mijenjanja odgojne grupe tokom tretmana.

Homogeni skup čine varijable koje definiraju obuhvaćenost obrazovanjem II stupnja, prostorne uvjete i nastavnu opremu interne škole, frekvenciju ponavljanja razreda i obuhvaćenost dopunskom nastavom u toku osnovnoškolskog obrazovanja u zavodskom tretmanu. Varijable koje nose neke informacije o karakteristikama odgojne

grupe, odgojnom osoblju, oblicima i učestalosti kontakata maloljetnika s roditeljima tokom tretmana najčešće se grupiraju oko varijable o prosječnom broju maloljetnika u odgojnoj grupi u kojoj je ispitanik najduže boravio.

Sve međusobne relacije varijabli II skupa pozitivne su, međutim, koeficijenti korelacije ukazuju na nisku, ali još uvijek značajnu povezanost.

Značajne su korelacije utvrđene jedino između varijable koja definira pomoć maloljetnika porodici u obavljanju kućanskih poslova s varijablama o odnosu maloljetnika prema članovima porodice te materijalnoj pomoći porodici od strane maloljetnika. Nadalje, možemo konstatirati da navedena varijabla (POMPOS) jedina pruža nešto značajnije informacije o odnosu maloljetnika prema porodici nakon zavodskog tretmana.

Kroskorelacije ukazuju na izrazito slabu povezanost varijabli I i II seta. Druga njihova značajka je negativan predznak. Značajne, ali izrazito niske korelacije utvrđene su između varijabli koje definiraju obuhvaćenost maloljetnika obrazovanjem II stupnja i odnos ispitanika te pružanje materijane pomoći porodici; nadalje između mijenjanja zanimanja u toku tretmana i materijalne i druge pomoći porodici od strane ispitanika, te između postig-

nute razine osposobljenosti u zanimanju i materijalne i druge pomoći porodici.

S obzirom na smjer korelacija koji je, kao što je naprijed navedeno, negativan te s obzirom na postojanje veza među navedenim varijablama, moguće je pretpostaviti da maloljetnici koji su bili neuspješni u školovanju tokom zavodskog tretmana nakon tretmana dolaze u porodici i ostaju živjeti na teret porodice. Maloljetnici i inače, bez obzira na školski uspjeh, bivaju najčešće otpušteni u porodicu, međutim, maloljetnici koji su bili uspješni u školovanju imaju veće šanse za zaposlenje, osamostaljivanje, osnivanje vlastite porodice itd., dakle, veće šanse da napuste roditelje u relativno kratkom vremenu po otpustu.

4. KANONIČKE KORELACIJE

Slabo izražene i pretežno niske kroskorelacije varijabli I i II seta upućivale su na nisku i parcijalnu povezanost karakteristika tretmana i kasnijeg odnosa prema porodici. Kanoničke relacije ukazuju na nepostojanje statistički značajne povezanosti između promatranih faktora zavodskog tretmana i strukture odnosa maloljetnika prema porodici u posttretmanском periodu, iz čega slijedi da nije izdvojen niti jedan značajan kanonički faktor (tablica).

KANONINIČKA KORELACIJSKA ANALIZA

KRITERIJ P = .050

1	DETERMINACIJA	KORELACIJA	VJEROVATNOST
1	.07144	.26728	.15892
2	.05452	.23349	.63951
3	.02712	.16467	.94984
4	.02078	.14416	.91191

Uz činjenicu da nije izdvojen niti jedan značajan kanonički faktor koji bi upućivao na smjer i karakter povezanosti zavodskog tretmana i odnosa maloljetnika prema porodici nakon tretmana, možemo konstatirati da naša očekivanja kako će pojedine komponente zavodskog tretmana biti od utjecaja na kasniji odnos maloljetnika prema porodici nisu ispunjena.

Uz navedeno, te uz spoznaju da je prostor tretmana analiziran, odnosno pokriven u ovom istraživanju gotovo u potpunosti (24 varijable I seta), da je odnos maloljetnika prema porodici kao složen i jedan od osjetljivijih segmenata unutar efikasnosti definiran samo sa 4 varijable, neke značajne ali niske i bez praktične vrijednosti korelacije određenih varijabli I i II seta ne dopuštaju formu zaključaka, već eventualno upućuju na smjer razmišljanja u vezi s temom naznačenom u ovom radu.

Razmišljanja su se kretala u dva smjera.

Na prvom mjestu radi se o odnosu maloljetnika prema porodici nakon tretmana kao složenoj i teško odredivoj kategoriji ponašanja koja, kao što iz nekih relacija proizilazi, u sebi subsumira i odnos porodice prema maloljetniku. Dakle, trebalo bi ići ili na atomiziranu distinkciju ili bi trebalo proširiti u smislu obostranog odnosa.

U drugom slučaju radi se o razmišljanju na koje upućuju neke povezanosti varijabli koje definiraju obrazovni proces i obrazovno postignuće u toku zavodskog tretmana i odnos maloljetnika prema porodici nakon tretmana. Radi se dakle o tome da bi eventualno obrazovanje kao komponenta i zadatak zavodskog tretmana moglo imati neki utjecaj na kasniji odnos maloljetnika prema porodici.

LITERATURA:

V. Kovačević, M. Singer, K. Momirović: Relacija između sankcija izrečenih maloljetnim izvršiocima krivičnog djela i njihovog ponašanja u postepinalnom razdoblju. Defektologija, FD Zagreb, god. X, broj 1—2, Zagreb, 1974.

THE RELATIONSHIPS BETWEEN JUVENILE DELINQUENTS AND THEIR
FAMILIES AFTER INSTITUTIONAL TREATMENT

S u m m a r y

In a sample of 628 subjects who had been discharged from institutions for residential treatment during the period from January, 1st 1972 till December, 31st 1975 the relationships between some characteristics of institutional treatment and some indicators of success of resocialization was determined by canonical correlation analysis. It was hypothesized that institutional treatment has a positive significant effect on socialization of the minors in the post penal period. None of the extracted canonical factors reached the level of significance $P < .001$. Therefore it was concluded that characteristics of institutional treatment of the minors and the structure of their relationships with their family after the treatment are not related.

This study is a part of the project: »Evaluation of efficacy of institutional treatment of juvenile delinquents in the Socialist Republic of Croatia«, conducted by the Institute of Defectology at the Department of Defectology in Zagreb.